

Nemzeti Társalkodó

Szombaton, $\frac{7}{3}$ = Július 3-dikán

1850

A' Földingásról (26-dik Szám.)

II. A' földingás' okairól.

A' föld megkerüli a' napot 365 nap, 5 óra 48' és 45" alatt, és ezen útjában, halad minden órában 14,700 mérföldet; — megfordul a' maga' tengeje körül is, minden 24 órában egyszer, és minden órában halad ismét 225 mérföldet. Kettős útjának ezen iszonyú sebességében, kellőközepéhez távolabb álló oldalaival, (minéműek, a' nap-éj-egyenlítő, két fordító, déli és északi karikák körül fekvő Tartományok') északi és déli sarkaihoz, mint alattabb fekvő részeihez, véghetetlen mennyiségű levegőt és gerje-anyagot (materia electrica gerje-alak, R.) nyom és szorít kétfelé.

Ezt bizonyítják a' földsarki fények (aurora borealis et australis), mellyek az össze-verődött levegőből, a' sarkok' forgásának surlása által kifejlődött gerjés szikrák.

A' levegő és gerje, befoly a' földbe azon linea' arányában, mellyet az egyik saroktól-fogva a' másik-ig, kellőközepén keresztül vonva képzelhetünk. A' gerje' bé nem-folyhatásáról szó se lehet, ha annak tulajdonságait okosan megfontoljuk; annyival is inkább, hogy a' föld' sarkai gerjevezető anyagokkal: — jéggel.

és hóval vagynak béöntve. Azt se lehet állítani hogy a' levegőnek is. ne-készíthetne utat a' gerje; midőn kifejlődésekor olyan nagy ereje vagyon, hogy a' hegyeket is felvetheti.

A' föld' sarkaitól vissza nem jöhet sem a' gerje, sem a' levegő: mert azon erő, mely őket hátra nyomta volt, szüntelenülvaló munkásságban van, és felszolgál, a' gőzkörnek utolsó határszéléig: — egy más Plánéta' körébe se mehetnek-által ezen anyagok, mivel' a' *Mindegyben* üres hely, nintsen. Azomban, a' föld' kigőzölgéseiből, minden pillanatokban szaporodik a' levegő és gerje, 's nyomul két-felé. Mindezek véghetlenül helyet nem foglalhatnak: mert, földünk' gőz-köre sem egy, sem más-felé nem véghetetlen; így tehát, bé kell foljni a' levegőnek és gerjének a' földbe.

Hogy pedig a' befolyás a' föld' sarkainak érdeklött pontjainál esik-meg, bizonyítják a' földsarki fények' sugárai, mellyek, ezen pontok-felé, úgy hajlanak-össze, mintegy karikakerület' sugárai, annak kellőközepe-felé. Mindezekon kívül tudva van a' földnek szívó ereje is.

Nem véghetetlen nagyságu a' föld, és így, a' véghetetlenül beléje-folyó levegőt és gerjét is, véghetetlenül el nem fogadhatja: következésképpen, kifoljnak.

azok belőlle. Bémenő útjokon vissza nem térhetnek, mert az azokat taszító erő nem engedi, és így, más utakat keresnek.

A' tüzokádó hegyek' torkai, a' meleg és némely meggyújtható hideg források' erei, — a' föld' színében álló barlangok, üregek 'sat. gerjés levegőt, és füstöt gőzölögnek-ki. Ezen jelenetekből, egyenesen következik, hogy a' földbe befolyt levegő és gerje ilyen úton jöfel ismét a' gőz-körbe.

Midőn a' hosszason alvó tüzokádó hegyek, mellyek a' földnek legtágosabb kéményei — a' hideg Tartományokban befagynak; a' meleg Tartományokban pedig a' sokszori zápor-essők miatt, iszappal, hamúval, lávával, 'sat. megtelnek, bédugúlnak: össze-verődnek és megszorúlnak a' fel-felé indúlt gerje és levegő, a' föld' üregeiben, és azoknak falaihoz nagyobb erővel súrlódnak mindaddig, míg tüzesedve kifejlődik a' gerje a' levegőből, és életre lobban; villám sebességgel keresztülhatol a' gerjevezető testeken (corpora simperi electrica), megrázza a' gerjegátlókat (corpora idio electrica); a' gerjés testekben felébreszti, munkásságba hozza az alvó gerjéket, és azokkal még-nagyobb hatalomra emeli dühét.

A' föld' üregeinek falaitól elvált, vagy elválható minden gerjés testek mozgásba indulnak. Minden, egyféle nemű gerjével, † vagy — G-vel († G tévő — G tagadó Gerje) teljes testek egymást eltaszítják; a' mellyekben † G van, magokhoz vonják azokat, ha könnyebbek, mellyekben — G van; és megfordítva: a' mellyekben — G van, magokhoz vonják, ha könnyebbek, azokat mellyekben † G van; a' mellyekben több † G mint — G van, munkásságoknak körében; szabad — G-jekkel magokhoz-vonnak minden — G-eket; és eltaszítanak minden † G-jü testeket: és megfordítva 'sat.

Hogy mindezek megtörténhetnek, bi-

zonvítják a' Gerje-mozványokkal (mach. elec.) esett hosszas tapasztalások; és hogy megtörténtek, bizonyítják, a' földingások előttvaló zörgések és zúgások. A' földalatti üregek' lételet, bizonyítják az elsűjdedett magas hegyek, vidékek, és Tartományok 'sat., ha igaz az, hogy minden testnek valamely helyet kell elfoglalni.

A' föld' üregeiben iszonyú erővel hánycódó testek, a' tévejegve mozgó gerjének éles villamai, meghasogatják a' földnek kénkövel, salétrommal, kő-szénnel 'sat. teljes területeit; kifokasztják a' 'sidó-szurok-, náfta-, kő-olaj, 'sat. forrásokat. Meggyújtja a' tűzbe jött gerje, az elé-számlált kemény, vagy hig gyúlánk ásványokat. A' tűz melege szűl; a' meleg sokszoroson kifeszíti a' megszorúlt levegő' mennyiségét: hely kell a' kifeszült levegőnek, és sokkal nagyobb mint eddig; az üregek elégséges helyet nem adhatnak, mert azoknak a' gőz-körbe felszolgáló nagyobb tsatornai bé vagynak dugulva: kifeszíti tehát, és megrázza a' rugós (elastica) levegő az üregek' falait, és akkora helyet igyekezik készíteni magának, a' mekkorában, kifeszült állapotjában elférhet. A' levegő-hely' készítése fel-felé haladólag eshetik-meg; mert, a' föld' sarkainál befolyó több levegő fel-felé nyomja: e' miatt, az üregek' falainak megrázódása is, a' testek össze-ütözéseinek törvényei szerént, fel-felé terjeszthetik-el a' mozgást.

Mentől-közelebb érkezik a' kifeszült levegő' özöne a' föld' színéhez, annál kevesebb akadályokat talál maga előtt; és így, annál-nagyobb mozdulást okozhat; — a' mozgás is haladólag, annál-nagyobbra nő. — Közel a' föld' felső területéhez, a' mindenfelől össze-gyűlt gerje, kifeszült levegő, foljamatba indúlt mozgás, a' legfelső hatalomra lévén fel-emelkedve, egyszerre kiérkeznek, és szűlik a' földingást.

Egy kevés puska-por, milyen hirtelen elszaggatja az Értz-bányák' kő-falait? — egy szél-puskából kiszabadult levegő, milyen messze repíti a' nehéz öngoljóbisokat? — milyen hitelt feljül műlő dolgokat visznek-véghez az Anglusok a' Gőz-mozványokkal? — Ha a' kitsinyekből a' nagyobbakra következést vonunk: valamennyire, képzelhetjük, az efféle anyagoknak földalatti munkájakat is.

Mentől-több tűzokádó-hegyek dúgnak-bé, annál-több gerje és levegő szorúl-meg a' földben: következésképpen, annál-nagyobb ereje van az általok okozott földingásnak is. — Így származnak, a' sok kisebb és nagyobb hatalmu földingások.

Végre, ha az eddig lefolt szemlélődésekből, egy rövid kivonást készítünk, úgy jó-ki: hogy a' földingásnak fő-okai, a' földbe bé-folt *Gerje-anyag*nak (alaknak, Red.) és *Levegőnek* megszorulása.

III. A' földingás' elő-jeleiről.

a) 1. *Vak napok és holdak*; 2. *Levegőben függő városok, helységek, vidékek, angyalok, emberek, állatok' sat.*

1. Ha két lapos tükröt függő helyzetetésben egymással szembe állítunk; vagy oly' formálag hajtjuk azokat egymás-felé, mint valamely félig kinyílt könyv' tábláit; és ha közikbe valamely világos testet állítunk (gyertyát), mindenik tükrőben a' világos testnek sok képei tűnnek-elő.

A' Természet' Tudománya azt tanítja, hogy vagynak olyan tulajdonságu gőz-fellegek, mellyekben a' testek' képei éppen úgy lefestődnek, mint valamely tükrőkben.

Midőn tehát, a' Nap, és Hóld előtt, — két vagy több ilyen tulajdonságu gőz-fellegek, oly' helyzetetésben állanak, mint valamely világos test előtt a' lapos tükrök; azokban a' Napnak, vagy Hóld-

nak sok képei tűnnek-elő.

2. Ha egy öblös tükör eleibe, valamely tárgyat távolabb helyeztetünk annak tűzpontjánál (focus); a' tárgyképe a' tükör felett jelenik-meg. — Midőn tehát, valamely öblös gőzfelleget előtt, az alattok fekvő városok, helységek, vidékek, templomok' párkányain álló köngyalok, emberek, állatok' sat. úgy állanak, mint az öblös tükör' tűzpontján kívül helyeztetett tárgy: azoknak képei a' levegőben függve festődnek-le. — Egy ilyen felleget öblösséget adnak, a' gyengén lengedező szellők.

Ezen tünemények' származását, meg lehetne mutatni Catoptrikai látnivalókkal is (theoremata); — de, mivel' itt helye nints, elmellőzöm.

Sok helyeken láttak ilyen tüneményeket, olyan időkben is, mellyeket földingás nem követett. Rómában egyszerre, 1692-ben 5 Napot szemléltek; Königsbergben, 1821-ben 2 Hóld tündöklött; Calabriában, a' reggioi tengerpartok körül, gyakran látnak levegőben függő képeket' sat. — Igen de, minthogy a' földingások előtt, a' földalatti háború már mozgásban van, minekelőtte az, egészen kijuthatna, több gőzfellegek fejlődnek-ki a' földből felfoljó szeszekből, anyagokból, mint más időkben: következésképpen, az elé-számlált tünemények is gyakrabban megjelenhetnek. — Ezt bizonyítják a' Lissaboni földingás előtt született jelenetek; ezt bizonyítják, a' múlt esztendőben, a' földingás előtt két-három napokkal, délelőtt 9 és 10 óra között, a' Tordai hasadék' északi-oldala felett, egy tordai T. Biztosság' tagjai által megszámláltatott 5 vak-napok. — Az érdeklött hasadékban sok földalatti barlangok vagynak, mellyeknek közösületben kell lenni, a' föld' méjjebb üregeivel.

b) 1. *Tűz-oszlopok*; 2. *Tűz-gojóbisok.*

1. A' föld' üregeiben téveljgő ger-

jés tűznek valamely része bétsap egy olyan keskeny üregbe, melynek torka a föld színébe felszolgál, vagy ahhoz közel vagyon. Kijutván egy ilyen tűz a gözkörbe, igyekezik magát össze-kötni a levegőbéli gerjével.

Mentől-hosszabb valamely vízi-puska' tsője, és mentől-nagyobb azon erő, mely a vizet abból kilövi, annál-távolabb halad abból a víz-sugar, és annál-hosszasabban megtartja azt a formát, mellyet nékie a' tső adott. — A' gerjés tűz is, midőn a' földnek valamely üregéből kiomlik, megtartja annak formáját, annál-hosszabb ideig, mentől-méjjebb az üreg, és mentől-nagyobb erővel indult azon fel-felé.

2. A' Tűz-goljóbisok vélekedésem szerént, közvetőlegvaló következései a' földből kifoljó gerjeanyagnak; és eredetokről így képzelődöm:

A' földből láthatólag, vagy láthatatlánul felemelkedő gerjés anyagok, egyesülnek a' gözkörökkel, és megnévelik a' göz-kör gerjességét. — A' nagyobb gerjés anyagok, a' nehéz-ség' törvényei szerént, alább szállanak a' föld-felé; útjukban, a' minden oldalról megmozdult levegő' nyomása miatt, vagy pedig a' föld' szívó és vissza-taszító ereje miatt, goljóbis formákat vesznek magokra.

Az ilyen tünemények között némelyek oly' fenn pattannak-el, hogy csak visszhangjuk juthat alá a' földre, mások pedig oly' alatt, mint azok a' menykövek, mellyeknek következéseit esmérjük *). (Foljtatása következik)

A' Szíves Társalkodás' foljtatása (185-dik lap)

5) Tős-Gyökeres Úrral (94 és 145-dik lap). — Akarmillyen figyelemmel és részre-nemhajlással igyekeztem is, a' Tős

Gyökeres Úr által egész birtokosi energiával (de gyengén) támogatott principiumnak, u.m. "a' birtokbéli jus-keresetés' örökös-voltának" azon jóltévő menyei generalitássát (universalitássát, szélesen kiterjedtségét) feltalálni, melyből nemzetünk' és hazánk' fennállása, boldogsága', Sidóvá-nem-létele, tudományosság, neveltetés, templomainknak, iskoláinknak 'sat. fundáltatása és fennállása kifejlődhetnek; még is azt, minden erőlködésim mellett is sehol fel nem találhatam, 's e' szerént, egész vizsgálódásomnak és okoskodásomnak, csak ennyi leve meggyőző következése "hogy az említett principium, a' veréb-principiummal (74 lap) elválhatatlan atyafiságban van. Ha még annál-méjjebben értenők is törvényeink' lelkét, ha még meghatározottabban esmernők is azon indító-okokat, mellyeknek következéséül azok hozattak; még-sem állhatnók, 's mégkevésbé mutathatnók-meg, hogy azok, azért hogy a' régi idő' lelkével, akkori körülállásokkal és Nemzeti pallérozottsággal megegyeztek, mindezekre közőnségesen ma is illenek, ha Nemzetünk' pallérozódása' nem-akarását, 's szegény hazánk' bődögülása' nem-kívánását, ki nem akarjuk jelenteni. Régen, bizonyos vétekért, ór - és fül-levágás volt a' büntetés (ha tulkokkal meg nem tudta a' bűnös magát váltani) régen; bizonyos vétekért, otsmány tzimert sütöttek az ember' homlokára; a' bévádoltatott, úgynevezett hoszorkányokat megúsztatták, hév vassal sütögették, forró vízzel examináltak; a' ki a' Nemzeti gyűlésre nem ment (praecceptum Communitatis auditorus), vagy a' nemzet' parantsolattját nem teljesítette, béle, kiontatott (cultro, medio per viscera scindebantur), vagy, szabadságától megfosztatván; szolgálásra, jobbágyságra vettetett, — az embert el is lehetett adni; régen fahéjra írtak,

*Nem a' boljgó tűzről (ignis fatuus) van itt szó.

és csak nagy bajjal tudták a' régiek, gondolattjaikat egymással közleni 'sat. Hát, ugyan, kíváná-é, Tös-Gyökeres Úr, hogy ezek, 's több ilyenek, még valaha vissza jöjjenek? Sok dolog lehetett régen jó, a' mi ma káros és veszedelmes. — Angliának több törvényei vannak mint hazánknak. Honnan van ez? Onnan, hogy mihelyt tapasztalni kezdi a' Nemzet, hogy valamelyik régi törvény, hazájának káros, legottan változtattja azt, hasznosabbat, a' nemzet' pallérozottságához és környülállásához illőbbet hozván helyette.

Nem győzők eleget tsudálkozni, hogy mindazok, kik az örökös perlekedést támogatják és pártfogolják (mert a' birtokheli juskereshetés' örökös volta, és örökös perlekedés — mely a' testet, lelket, charactert, pénzt, időt, 'sat. megemésztí — mindegyet térsen), ennek változhatóságából, a' Nemzetet tüstént 'Sidóvá tudják formálni, és a' szolgálatnak házába küldeni 'sat. holott egy bőlts törvény igen könnyen megakadályozhattja, vagy a' 'Sidók megmagyarosodnak — est modus in rebus. — II-dik András Király' idejében, éppen nem játszott és nem is játszhatott, a' kérdésben-lévő törvény, Nemzetet megtartó rollét, 's ha játszhatott volna is, az, akkor volt; a' dolog, rövideden ilyen-formán történt: "András, elútafván 'sat. — felesége az alatt megöletik, 's vissza jövelekor, nem mervén megbüntetni a' gyilkosokat, királyi tekintetét elvesztí; melyből nagy zürzavar következék a' hazára. Azután, elmenvén a' jérusálemi hadra (NB. a' mely Európának 6 milliónál több lelkébe került, — hát a' roppant pénz és idő, hol vagynak?), az ország még nagyobb zavarba és adósságba merül. A' Korona' gyémántjai, 's azelőtt maga András is, (t. i. a' legnagyobb tisztviselők, kik a' Királyhoz legközelebb, és így, leghatalma-

sabbak voltak — membra Sacrae Coronae regni), zálogba, árendába, és elkezdi adogatni a' korona' jószágait, 's ha tettett, a' magokét is (még-pedig többnyire 'Sidóknak, Ismaelitáknak 'sat.), mellyért András, haza jövele után, törvény e-leibe idézteti ezen — malae fidei — vásárosokat, mellyért királyi tekintete még-nagyobbat tsökken. Ezen szorongattatott állapotjában (melyben talán a' koronátólvaló eleséstől is félhetett), eszközről kezd gondolkozni a' Nemzet' Naggyainak megnyerésére-nézve: 's így születik az égig emelt *Arany Diploma* mellyet 1251-ben újjra megerősíté, 's ennek következéséül, a' H. T. K. 1. R. 9-ik Tzje, melyben sokan, a' Nemzet' bődogságát 's fenn-állásának alapját helyheztetik, 's pedig nem ebben van a' nemzeti bődogság culminatioja (Társalk. 181-ik l.) Ezen egész arany Szabadságban egy betű sints ennél több, hanem tsupán ennyi: "hogy — egynéhány ezer Nemes familia és így, a' Nemzetnek csak egy bizonyos része, az országnak, és koronának minden terhei alól ki van véve, és gyanúra el nem fogattathatik; e' tehát csak néhányok' praerogativája és bődogsága; ama' pedig, a' mit egy ember-barát és buzgó lelkü nemes hazafi (a' Nzti. Társ. 179-dik és 180-ik lapjain), Nemzetünk' jelenvaló állapotjára, környülállásaira, és a' mostani idő' lelkére-nézve, mint elmúlhatatlanul szükségest, olyan jöltévőleg ajánl, az egész Nemzet' bődogsága, fenn-állása, és erköltsösödése. Ennek végbe-vitelére törekedjünk, kedves Hazámiai! Külömben, hidjétek-meg, hogy az idő' lelke mindenkor bosszút állott a' reá nem figyelmezőkön. — Absit blasphemía dictis — igaz hogy a' nemes ember tartozik felkelni (insurgálni), de, úgy-é Tös-Gyökeres Úr, hogy az embernek, 2 -- 5 száz forintal, 'Söldost is lehet maga helyett fogadni?

Fogadjuk-el; tisztelt hazámfiak, a földnépére-nézve azon jóltévő ajánlást, melyet felljebb kijelentem; 's így, híd-jétek-meg, hogy Nemzetünk' erőssödése, pallérozódása, szelidülése, bődögsága, és az igyekezet 'sat. — akkorára fog nem sokára nevékedni, a' mekkora sohasem vólt; Nemzetünk' egész itt-léte alatt.

Szívem' teljes örömeben íram ezeket, mert már is találtam sok olyan birtokos derék hazafiakat, a' kik a' Honnyi Bálint értelmét és hazafiúi nemes érzését, kiterjesztett karokkal ölelik, nem félvén legkevesebbé is attól, hogy nemesi jussaikban legkissebb tsonkulás is eshessék az által.

6) *Egy Prédikátorral.* Egy valaki azt prédikállá a' közelebbi Pünköszt' 3-dik napján: "hogy az ember köteles előbb magát és familiáját szeretni, 's azután hazáját és nemzetét" 'sat. — mely állatást én, a' ki nem így gondolkozom és érzek, hanem megfordítva, ezennel említés nélkül nem hagyhaték; ha egybűt találta volna mondani, bizonyosan hathatós táfolóra talált volna bennem; de a' templomban, akarmilyen sületlenséget mondjon is némely prédikátor, kötelességünk halgatni. Következtessünk egy keveset: Ha egy országba egy rakás vad ellenség béütné, hogy azt elpusztítsa, és mindenik hazafi, magát és familiáját inkább szeretvén mint hazáját, magát és vagyonyát bátorságos helyre elhordaná, ugyan mi lenne azon Országból? Felelet: Semmi! Hová, a' társasági élet' tzelja és bődögsága? hova a' keresztény vallás szent tendentiája 'sat.? Ezen principium is egyik testvére a' fennebbi "Veréb-principiumnak." Ha ez igaz volna; úgy, az örökös tiszteletet érdemlő Nagy Gr. *Teleki Sámuel* jóltévő meghetsülhetetlen Könyvtára, nem bődögítaná Nemzetünket és hazánkat; Hunyadi, Zrínyi, Botskai, Kemény, Bethlen, Feste-

tits, Széchényi, Martzibányi 'sat. nem tette volna azokat, a' miket tett. — Egy igazi hazafi tsak úgy igazán bődög, ha annak hazája is az. E' légyen Sinórmértékek, Erdélynek szeretett Ifjai!

7) *A' méltán panaszoló Apával,* (Nzti. Társ. 169 lap). Részt-vévő szívvel olvasám méltó panaszodat, megkeseredett szívű Apa! Fogadd-el szíves köszönetemet, hogy megtöréd nékem azon göröntsös utat, mellyen a' Nevelés' széles mezejébe bémenni, és onnan szeretett hazámmal értekeződni, rége szándékozom. Te, tsak a' Fő-Rend' neveltetéséről tevéd néhány igaz vonásaidat; én pedig mind-a' kettőről fogok szóllani, hogy kifejldjék valahára Nemzetünk' állapotja, és fedtessék-fel a' nemzeti bődögság' culminatiójának (déli legmagossabb pontrahágásának) jóltévő kútfeje, mely bizonyon nem a' H. T. K. 1-ső R. 9-dik Tzjében fog feltaláltatni. Sok fogyatkozásokat kénteleníttem felfedezni; de ne hibáztass érette, tisztelt Nemzetem, mert nem rágalmazást szóllok; sokkal tisztelőbb szív dobog keblemben erántad, hogy-sem valamit ártalmodra és gyalázatodra tudnék tselekedni. Hidd-el, hogy midőn ennek írásához fogék, a' fájdalom' és szánakozás' könnyei kitsordulának szemeimből, 's reszkető kezekkel nyúlék pennámhoz. — Egy olyan Orvosra, a' ki veszedelmes nyavalyámat felfedezi, de egyszersmind hathatós gyógyító-szereket is rendel annak meggyógyítására, van-é jussom neheztelni? Szólljunk tehát, de tsak röviden (mert, sok *sokféleség* kívánnja-meg, a' maga' helyyét a' szűk-mezejü Nzti. Társalkodóban) a' legfontosabb földi thémához.

A' tanulni szándékozó gyermek, elérvén a' 7--8 esztendő, tanítatni kezd, elsőben rendszerént olvasásra és írásra; ezen könnyű tárgyak, tanítása' módja felette rossz lévén, már a' tanulás' kü-

szöbén, rendszerént unalommal töltik-
el a' gyermek' lelkét a' tanulás éránt;
némely helyyeken, kivált' falukon, 2--3
esztendeig is elkínozzák ezekkel a' sze-
gény gyermekeket, a' nélkül hogy tsak kö-
zépszerüleg is meg tudnák tanítani, írni
és olvasni. Ezeken, úgy a' hogy, által-
esvén, alsóbb tudományotskákat kezd ta-
nálni az első néhány esztendőkbén, de
szinte minden rend és megválasztás nél-
kül (pl. sok helyyeken láttam, hogy a'
gyermeknek az egész föld' leírását meg
kellett tanulni — memorizálni — akkor,
a' midón hazájokat tsak valamennyire sem
esmerték, többször láttam eltaníttatni az
állatos kerületet — Zodiacus — a' pláné-
ták' és Kopernikus' Systemáját, még-pe-
dig a' föld' polgári leírásában, — mely-
lyeket még a' Tanítók közzül sem min-
denik ért valójában'sat.) és olyan nagy
sokaságban, hogy tellyességgel nem le-
het ideje, módja és kedve a' gondolkoz-
va és ítélve való tanulásra, és így, tsak
emlékező, nem pedig ítélő-tehettsége is,
foglatatoskodtatik. Hát még az idegen
nyelvek' (még-pedig rossz móddalvaló)
tanulása, mennyit nem gátolja az igazi
tanulást és kifejlődést! Illyen készület-
tel fellép a' felsőbb tudományok' halga-
tására és tanulására, ekkor egyszersmind
már nevelni is kezdi rendszerént a' ha-
zának a' fiaikat, éppen azon idő-szakasz-
ban, melyben magának is legnagyobb
szüksége vólna nevelésre és gondviselőre.
A' felsőbb tudományokra-lépéskor már
universálizáltatni kezd az ifjú, mindenik
tudományt egyformán köteles halgatni
és tanulni; az eszesnek és butának, a' ki-
tsinnek és nagynak, a' szegénynek és gaz-
dagnak'sat., együtt kell úszni a' tudó-
mányok' széles tengerén, mellyek oly-
feles számmal vagynak, hogy lehetetlen
azokat, a' kiszabott idő alatt, értelem-
mel és ítélettel, vóltaképpen mind meg-
tanulni, akarkinek is. E' mellett a' ta-

nítás' módjában is, szelidség helyet kü-
lömbféle gorombaságok találatnak sok
helyyeken, mellyek az érzékeny ifjú' sze-
lid lelkét eldurvítottják és letiporják, 's
kedvét is a' tanúláshoz megölik.

Elvégezvén tanúlását, vagy hívatál-
ra megyen (ha pártfogói vagynak, hamar
és könnyen — 's itt gyökereztetik méltó
panaszod' egyik ága, gyermeke'd' esetét
kesergő szerentsétlen édes Apa!), vagy
pedig haza, 's ott, ha nemes ember, bé
vonja magát az említett 9-dik Titulus' ól-
talma alá, azt gondolván és hívén, hogy
már mindent megtett a' maga' tulajdon
nemzete', hazája' és az emberiség' böl-
dőségára-nézve, 's ennél tovább, a' na-
gyobb rész, egyet se lép többet (de bár
legalább vissza-felé se menne). Ha Cur-
sussait jól elpergette, és positive ros-
szat nem tselekedett (Kérdés: "melyik
nagyobb vétkes, az-é, a' ki rosszat tse-
lekeszik, vagy pedig az, a' ki sok jót tse-
lekedhetne az emberi nemzet' böl-
dőségára; de semmit nem tselekszik?"), már,
minden további kérdés nélkül, elvitte
magával a' *derek ifju* nevezetet. Ezen két
requisitummal, nem igen szoktak rendsze-
rént többet kívánni a' legderekabb if-
jútól is.

Melyik figyelmező, és ítélni tudó
tapasztalt olvasó nem látja által egy el-
ső tekintetre is, hogy ezen felette rö-
vid vonások között (de a' mellyek, ha-
zánkban, a' nevelés' sarkalatos postula-
tumait teszik), a' valódi nevelés' legfőbb,
legsükségesebb és leghasznosabb alkotó-
részei éppen fel nem találatnak.

Minekélőtte tehát tudósokat nevel-
nénk, formáljunk előbb valódi embert,
's azután tanítgassuk a' mennyire a'
környülállások, idő és tziel, enge-
dik; de tisztán, érthetőleg, tzielará-
nyoson és velősön, a' jöltévő "ne quid
nimis" sértetlen megtartván mind végig.
(Elég tudós vólt a' világon, kiben sem-

mi jó nem találtatott!) Mimódon lehes-
sen pedig valódi embert formálni, e' kö-
vetkezendő rövid vonások útát mutatnak.
— Szoktasd hozzá jó-elein —

1) A' mérséklett munkássághoz, hogy
önkéntesen is szeressen illendő munkás-
ságban lenni. 2) Kedveltesd-meg vele a'
rendtartást és pontosságot (éppenséget,
Red.) mind a' maga', mind pedig a' má-
sok' dolgainak elgazításában (a' ki nem
rendtartó és nem pontos hivatala' foljta-
tásában, kárára van a' Státusnak) 3) Igé-
rete' pontos telyesítését tedd szent köte-
lességévé (hanyadik ember ígéretének le-
het hitelt-adni?) 4) Az igasság' tánto-
ríthatatlan szeretete legyen egyik fő vo-
nása karakterének (az igasságtalan ember-
től, ments-meg Uram minket!). 5) A'
háládatosság' szelíd érzését nyomd-bé
méjjen az ő lelkébe (ingrato homine ni-
hil terra peius alit) 6) A' Szüléket, Öre-
geket, Elöljárókat, tedd tisztelete' és há-
ládatossága' legmértőbb tárgyaivá ('s így
nem fogod többé azon borzasztó példát
látni, hogy tulajdon gyermek, előrege-
dett és erőtelenedett szüleit szidalmazza,
sőt még a' házból is kitzsigálja). 7) Szer-
ezz neki ártatlan időtöltéseket, pl. mu-
'sika, rajzolás, a' szép természet' vizsgál-
ása és szeretése, mérséklett lovaglás —
de, nem a' mostani nyaktörő — billiárd,
de, nem a' kávéházakban 'sat. ('s így, tes-
te és lelke épségben és ártatlanságban
megtartatik, 's üress óráit is gyönyörű-
séggel és megfizethetetlen haszonnal töl-
ti-el). (végezete következik)

Egy Remete

A' Vajda-Hunyadi Várral szemben fek-
vő Szentpéteri hegy-óldalon.

Imádkozás enyhítheti még Eltemet.
A' Hunyadi Kálvárián, magánosan
Élem-le később éveim' sorát. Tsak ott
Azon helyen tanulhatám nyugalmodat.
Szent-Péteri Hégy-óldalon a' helyt nagyon

Áldott lakó helyem! bár pusztá onladék,
Szemlélhetem a' régi kor', 's Templárius-
Rend' nyomdokit, kik ott ditsón lakhattanak.
A' Hunyadi Várhoz közel, nagy ormókon
Majd mindenütt emlékeket szemlélhetünk.
A' Római egybe-szedett katona-Sereg
Ha bár kiütetett is inuen, kézi miv'
'S Emlékeiket szemléleteti sok helyein;
Majd Hunnosok' telepje lett e' Hunyadi
Környék, ha bár szeltül sok ostromolta is,
Kivíva szép hírét, 's gajok felett vagyon,
Sok Századokat, sok nyomdokot számlálhatott.
Elhált Nagyok! Magyar Hazánk' Szülöttjei!
Több Századok' nyomán kivíva kardotok
Ellenkező nyomattatás' rablántzaít,
Egy néma tsend 's lepel fedi Poraitokat;
Töllünk irigyliket sokan Neveitek
'S későbbi kornak ált' nem engeditek-e?
Késébe-esve hagytok-el; 's mint pusztá helyt,
Önn' gyámolat' keresi az elhagyott gyerek,
Tovább feleszmélkedve látja művetek'
Bóldogító létét, 's vezérül egy szabad
Útmutatót az Élet' útján, és körül
Természet' áldott kintseit bővségesen.
Ehnyügödött áldott Porok! hálátalan
Következő nyomokra mint-se jussatok
Tsak Lelketek lebegjen egy ditsóbb Egen.
„Mérész halandó, hogy Ichotsz bekételesen?
„Végész határoz, és igazgat Téged is
„Előbb-utóbb a' néma sir elnyél, — ne légy
„Oly' nyugtalan, hagy tsendesen, alusznak ők!
„Kripták felett szent Énekek, — szabad mezőn
„A' fák', 's fűvek' virágjai, jó illatu
„Ró'sák között, zöld pá'sitos Temető helyek,
„Egy-két szelíd 's jámbor keresztény' könnyen.
„Zöldellenek — miért lehetsz hát nyugtalan.“
De mit tünődjem régi kor- 's elmúltakon
Itt Hunyadiok' emléke még fennáll ditsón,
Égész Magyar-Hazánk' 's kereszténység' vitéz-
Ótalmazóját minden üdvözelheti.
Emlékezet még tsak mi örökre fennmarad
A' Többi elmúl. Életünk lassan lefoly.

írta Kenderesi Ferentz.

J e l e n t é s

Ha talán valakinek valami hátra-ma-
radás eránt volna a' mostani elküldésben
panassza, ne sajnálja azt, a' 28-dik Szám'
vétele után (ha a' hiba még akkor is álla-
na) bejelenteni. E' mostani Posta-nap e-
lőtt tsak fél nappal érkezett rakásra az Ol-
vasók' neve tsoportoson: lehetetlen azt 2-
-3-nap előtt rendbe-szedni.